

باسمه تعالی

راهکارهای اجتماعی ترویج الگوی معنوی در جامعه

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید محمدحسین موسوی

نویسندگان:

حلیمه جان آبادی

نورجان شهرکی

صغری کندری

فاطمه سارانی آزاد

الناز سرحدی

موسسه آموزش عالی حوزوی نرجس (س) زاهدان

چکیده

معنویت یکی از مهم ترین قسمت های زندگی آدمی می باشد که باعث رشد و پیشرفت زندگی بشر می شود. سالم بودن انسان از امراض جسمی و جنسی یک مسئله پیچیده ای است و تنها به تشخیص بیماری ها و امراض جسمی و سالم بودن بدن ختم نمی شود و ابعاد مختلف دیگری مانند سلامت معنوی که در واقع ارتباط و اتصال معنوی انسان با خالق است که زمینه ساز آرامش قلبی است که انسان را از اضطراب ها و دل نگرانی ها رها می کند و به امنیت روانی می رساند. معنویت با اندیشه ایمان به غیب و اعتقاد به خداوند با انگیزه قرب به حق سبحان و عمل به اخلاق الهی، التزام به شریعت و انجام عمل صالح تعریف می شود. این نوشته سلوک معنوی در عرصه های گوناگون و نقش بی بدیل آن در پیشرفت همه جانبه است که مبتنی بر فرضیه معنویت اسلامی، کلید کمال و عنصر کارآمد در همه عرصه های حیات طیبه قوام یافته است. با توجه به اهمیت موضوع مقاله حاضر به راهکارهای اجتماعی ترویج الگوی معنوی در جامعه پرداخته است. روش این مقاله توصیفی و تحلیلی و کتابخانه ای است.

کلید واژه:

اجتماع، الگو، ترویج، معنویت.

مقدمه

زندگی انسان با معنویت معنا و مفهوم پیدا می کند. معنویت سازنده تمدن و زندگی است. معنویت حلقه ی مفقود زندگی انسان در همه ی عصرها و هدایت بخش و جهت دهنده سلوک آدمی خواهد بود. انسان به معنویت از آغاز تا فرجام زندگیش نیاز ذاتی دارد و هرگاه از چنین نیاز وجودی غفلت کرده دچار خسارت های فراوان شد. و آن گاه که به این نیاز درونی و فطری توجه داشت دارای آرامش، آسایش و صاحب پیشرفت در ساحت های گوناگون زندگی شده است.

وجود معنویت در حیات فردی، خانوادگی و اجتماعی عامل آثار فراوانی در متن زندگی اسلامی است. فقدان معنویت در جامعه می تواند آثار تخریبی فراوانی را در حوزه نظری و عملی بر جای بگذارد. جامعه منهای معنویت یک جامعه شکست خورده در همه عرصه ها است. معنویت است که فرد، خانواده و جامعه را در برابر بیماریهای اخلاقی و روحی و حتی بیماریهای گوناگون اقتصادی، سیاسی حفظ کند و یک جامعه معنوی دارای مصونیت از خطرات مختلف خواهد بود.

معنویت از عنوان هایی است که در ساختار و شناخت دین و در نظام وجودی انسان نقش محوری و زیربنایی دارد. معنویت کلید واژه اصلی در خود سازی فردی و اجتماعی است و به معنای انس و ارتباط عمیق با خداوند و کار آمدی خاص در متن زندگی انسان داشته و مایه رشد و رستگاری فرد و جامعه محسوب می شود. یک جامعه مطلوب جامعه ای است که تلاش حداکثری برای دستیابی به مکارم اخلاق، معنویت و تقوا را داشته باشد. یعنی جامعه هم بتواند در سطح بالایی برای ایجاد مکارم اخلاق و کاهش صفات رذیله تلاش خود را داشته باشد.

انسان چهار نوع ارتباط در زندگی خود دارد. رابطه ای که با خداوند متعال دارد، رابطه ای که با خود و رابطه ای که با مردم و دیگران دارد و رابطه ای که با طبیعت دارد. با توجه به این رابطه ها معنویت حوزه ارتباط انسان با خداوند مطرح است و اخلاق شامل تمام این حوزه ها می شود. وقتی انسان رابطه خود با خداوند را به

نحو احسن برقرار نماید دیگر روابط نیز از رابطه انسان به خداوند تأثیر می پذیرد. از عوامل رشد و ارتقاء معنویت در جامعه، راهکارهای اعتقادی و راهکارهای رفتاری از قبیل حج، روزه، نماز، جهاد، دعا، توسل و ازدواج است.

۱- مفهوم شناسی

در این جا به توضیح کلمات کلیدی که در مقاله به کار رفته شده، پرداخته می شود.

۱-۱- اجتماع

در لغت: اجتماع جمع جامعه است. جمع کننده، گرد آورنده.^۱

گروه مردم یک شهر، یک کشور، جهان و یا صنفی از مردم، جامعه بشریت، جامعه ایرانی، جامعه علما.^۲
در اصطلاح: مجموعه ای از افراد که به صورت جمعی و گروهی با یکدیگر در یک مکان زندگی می کنند.

۱-۲- الگو

در لغت: نمونه، روبر.^۳

طرح و نمونه (طرح و نمونه و روبروی از چوب نازک یا مقوا و کاغذ و یا پارچه نازک که از روی آن چیزی را می برند یا می سازند).^۴

در اصطلاح: الگو همان طرح و نقشی است که با توجه آن عمل می کنند. شخصی یک نوع رفتار یا خصلتی دارد و افراد دیگر نیز مانند آن عمل می کنند یعنی الگو می گیرند.

۷- سیاح، عبدالحمید، فرهنگ جامع فارسی به فارسی، تهران، انتشارات اسلام، ۱۳۸۶، ص ۲۷۳.

۸- معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، نشر سرایش، ۱۳۸۰، ص ۳۷۲.

۹- همان، ۱۳۸۶، ص ۷۸.

۱۰- همان، ۱۳۸۰، ص ۱۳۷.

۴-۱- معنویت

در لغت: منسوب به معنی، مربوط به معنی، باطنی، حقیقی، مقابل مادی، ظاهری، صوری.^۵

در اصطلاح: آنچه در مقابل ظاهری و مادی است. معنویت یعنی وجود معنا و هر چه که مادی نباشد. حالت روحانی و مطلوبی است که بنای آن بر ایمان به خداوند و اعتقاد به هدفمندی آفرینش استوار است. معنویت آن چیزی است که باعث نزدیک شدن انسان به خداوند متعال می شود و از دل بستگی های او به دنیا و زندگی مادی می کاهد.

۲- راهکارهای اعتقادی

برای ترویج الگوی معنوی در جامعه راهکارهایی پیش رو است که در اینجا راهکارهای اعتقادی مورد بررسی قرار می گیرد.

۱-۲- ایمان به خداوند

ایمان به خداوند یعنی اینکه سر تسلیم در برابر خداوند پایین آورد و فقط از خداوند اطاعت کرد و از وابستگی های مادی و دنیوی جدا شدن است و به عالم معنا نزدیک می شود.

شخصی از حضرت علی علیه السلام سؤال کردند: یا امیر المؤمنین، ایمان چیست و اسلام چیست؟ فرمود: ایمان اقرار به معرفت است، و اسلام همان است که به آن اقرار کرده ای و تسلیم و اطاعت از ایشان. عرض کردم: آیا ایمان، اقرار بعد از معرفت به آن است؟ فرمود: هر کس که خداوند خود را و پیامبر و امامش را به او بشناساند، و او اقرار به اطاعت آنان کند مؤمن است.

ازدواج یک عمل عبادی است که از گناه و فساد جلوگیری می کند. زمانی که جوانان به موقع ازدواج کنند دیگر به فساد و گناه روی نمی آورند.

ازدواج نقطه ی آغاز زندگی جمعی است. هر عضوی که به این جمع اضافه می شود وظیفه ی جدیدی به عهده ی انسان می گذارد. با ازدواج، انسان به مراعات حقوق همسر ملزم می شود و با تولد فرزندان، به عنوان پدر یا مادر وظایف دیگری را نیز به عهده می گیرد. در سایه همسر و فرزندان به معنویت افراد افزوده می شود و کمتر دنبال کارهای خطا و اشتباه می رود.^{۴۸}

ابو عبد الله صادق (ع) می گفت: در سایه اسلام، خون مسلمان محفوظ می ماند. امانت او مسترد می شود. ازدواج او حلال می شود.^{۴۹}

خداوند متعال فرموده است وَ لَيْسْتَغْفِرَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ الَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَ آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَ لَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِيَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَنْ يَكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ. اما کسی که دسترس به ازدواج و نکاح ندارد باید عفت ورزیده و بمانند تا خداوند از کرم خود موجبات و وسائل آنها را فراهم ساخته و بی نیازشان بدارد و کسانی که با مکاتبه از مولای خود تقاضا می کنند که خود را باز خرید کنند اگر درخواست آنان را به خیر و صلاحشان می دانید قبول نموده و از بیت المال و صدقات به ایشان کمک نمائید و آزادی بخشید و کنیزانی که در حفظ عفت خود پای بند هستند برای خاطر مال دنیا مجبور به فحشا و زنا نکنید ولی کسانی که به عنف و جبر تن به اعمال ناشایسته داده اند چون به اختیار نبوده اند مورد عفو و بخشایش خداوند که آمرزنده و مهربان است واقع می شوند.^{۵۰}

۵۴- همان، ۱۳۸۳، ص ۱۹۸.

۵۵- همان، ۱۳۶۳، ص ۱۵۳.

۵۶- نور: ۳۳.

« و خداوند در آیه سی و هشتم سوره نساء می‌فرماید: مردان، کارگزاران و فرمانروایانند بر زنان به آنچه خداوند افزونی داده است بعضی از ایشان را بر بعضی. و در آیه پنجم همان سوره می‌فرماید مهریه و کابین زنان را با خوشرویی بدهید. امام باقر علیه السلام فرموده است، سرگرمی مؤمن سه چیز است: بهره‌یابی از زنان و خنده و گفتگو با برادران و نماز گزاردن در شب. پیامبر صلی الله و علیه و آله و سلم فرموده‌اند: هر کس می‌خواهد در حالی که پاک و پاکیزه باشد با خدا دیدار کند، خدا را در حالی که همسری برای خود گرفته باشد، دیدار کند. و همان حضرت فرموده‌اند: از این جهان شما زنان و بوی خوش را دوست می‌دارم و روشنی چشم من در نماز قرار داده شده است. و فرموده‌اند: یک رکعت نمازی که ازدواج کرده می‌گزارد، بهتر از هفتاد رکعتی است که عزب می‌گزارد. و به یاران خود فرمودند: بدترین مردگان شما، آنانند که عزب (بدون آنکه ازدواج کرده باشند) می‌میرند. و فرموده‌اند: مرد مسلمان پس از اسلام هیچ بهره‌ی برتر از زن نبرده است که چون به او بنگرد، شادش کند و چون فرمانی دهد، اطاعت کند و چون به سفر رود و غایب باشد، آن زن مال مرد و نفس خویش را حفظ کند. و فرموده‌اند: ای جوانان! هر کس از شما که می‌تواند ازدواج کند و هر کس نمی‌تواند ازدواج کند، بسیار روزه بگیرد که روزه، آرام بخش نیروی جنسی است. به این گونه به جوانانی که امکان داشته باشند امر به ازدواج داده‌اند و به کسانی که امکان نداشته باشند، فرمان داده‌اند که با روزه گرفتن که موجب ضعف و آرام کردن نیروی جنسی است و از انگیزه‌های آن جلوگیری می‌کند، عفت و پارسایی کنند. امام صادق علیه السلام فرموده است، دو رکعت نماز که شخص دارای همسر بگزارد، برتر از هفتاد رکعت است که شخص بدون همسر بگزارد و پیامبر فرموده‌اند: پست‌ترین مردگان شما آنانند که عزب مرده باشند.^{۵۱}

ازدواج باعث کامل شدن ایمان می‌شود. افرادی که بدون همسر هستند در بعض مواقع برای بر طرف کردن نیازهای جنسی تن به گناه و بی بند و باری می‌دهد که این ها باعث دوری از درگاه الهی می‌شود. فردی که به

۵۷- فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضة الواعظین / ترجمه مهدوی دامغانی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۶ ش، ص ۵۹۵.

موقع ازدواج می کند نیمی از ایمانش کامل می شود و در جامعه که وارد می شود چشمانش به دنبال نامحرم نیست و در جامعه کمتر فساد رخ می دهد و جامعه به سمت معنویت می رود.

نتیجه

با توجه به آنچه بیان شد می توان نتیجه گرفت که معنویت همانگونه که جنبه فردی دارد جنبه اجتماعی نیز دارد و معنویت بر ایمان و شناخت خداوند استوار است و با توکل و توسل و تقوا پیشگی معنویت تقویت می شود. در تمام ادیان الهی به ویژه دین مبین اسلام که آخرین و کامل ترین است اعمال عبادی و رفتارهای خوب باعث ترویج معنویت در جامعه می شود.

راهکارهای اعتقادی و رفتاری الگوی معنوی در جامعه رواج می یابد. براساس نتایج به دست آمده در حوزه راهکارهای اعتقادی، ایمان، تقوا، توکل بر خدا و شناخت خداوند و در حوزه راهکارهای عملی و رفتاری ذکر، اقامه نماز، دعا، توسل، ازدواج از راه های دستیابی و تقویت سلامت معنوی در انسان است.

منابع

- قرآن
- نهج البلاغه
- ۱. سیاح، عبدالحمید، فرهنگ جامع فارسی به فارسی، تهران، انتشارات اسلام، ۱۳۸۶.
- ۲. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، نشر سرایش، ۱۳۸۰.
- ۳. جباران، محمدرضا، درسنامه علم اخلاق، قم، مرکز نشر هاجر، ۱۳۸۳.
- ۴. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال / ترجمه جعفری - قم، چاپ: اول، ۱۳۸۲ ش.
- ۵. ابن بابویه، محمد بن علی، پاداش نیکیها و کیفر گناهان / ترجمه ثواب الأعمال - قم، چاپ: اول، ۱۳۸۱ ش.

۶. ابن بابویه، محمد بن علی، ترجمه من لا یحضره الفقیه - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۷ ش.
۷. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول / ترجمه جنتی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۲ ش.
۸. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، رهاورد خرد / ترجمه تحف العقول - تهران، چاپ: اول، ۱۳۷۶ ش.
۹. شریف الرضی، محمد بن حسین، ترجمه و شرح نهج البلاغه (فیض الإسلام) - تهران، چاپ: پنجم، ۱۳۷۹ ش.
۱۰. شعیری، محمد بن محمد، کاشف الأستار - ترجمه جامع الأخبار - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۸ ق.
۱۱. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار / ترجمه عطاردی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۷۴ ش.
۱۲. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین / ترجمه مهدوی دامغانی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۶ ش.
۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، أصول الکافی / ترجمه کمره‌ای - ایران؛ قم، چاپ: سوم، ۱۳۷۵ ش.
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب، أصول الکافی / ترجمه کمره‌ای - ایران؛ قم، چاپ: سوم، ۱۳۷۵ ش.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب، الروضة من الکافی / ترجمه رسولی محلاتی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۴.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، تحفه الأولیاء (ترجمه أصول کافی) - قم، چاپ: اول، ۱۳۸۸ ش.
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، گزیده کافی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۳ ش.
۱۸. کلینی، محمد بن یعقوب، بهشت کافی / ترجمه روضه کافی - قم، چاپ: اول، ۱۳۸۱ ش.
۱۹. مفید، محمد بن محمد، الإرشاد للمفید / ترجمه رسولی محلاتی - تهران، چاپ: دوم، بی تا.
۲۰. منسوب به جعفر بن محمد، امام ششم علیه السلام، مصباح الشریعة / ترجمه مصطفوی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۶۰ ش.
۲۱. نصر بن مزاحم، پیکار صفین / ترجمه وقعة صفین - تهران، چاپ: دوم، ۱۳۷۰ ش.
۲۲. هلالی، سلیم بن قیس، أسرار آل محمد علیهم السلام / ترجمه کتاب سلیم - ایران؛ قم، چاپ: اول، ۱۴۱۶ ق.

۲۳. هلالی، سلیم بن قیس، تاریخ سیاسی صدر اسلام / ترجمه کتاب سلیم - تهران، چاپ: اول، ۱۳۷۷ش.